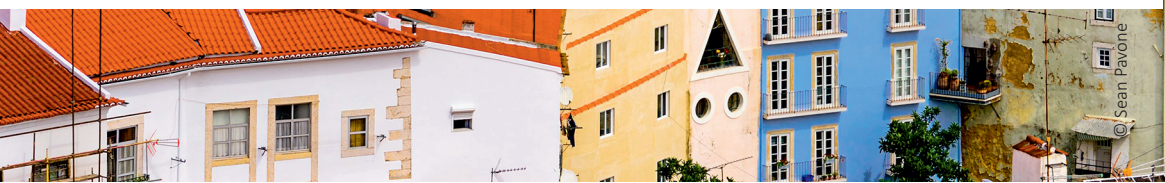

Portugalia

Przewodnik po rynku

PRZEWODNIK PO RYNKU PORTUGALSKIM

© PAIH S.A.

Niniejsza publikacja ma charakter informacyjny.
Została opracowana na podstawie informacji uznanych za wiarygodne
i nie stanowi wykładni ani opinii prawnej.

PAIH S.A. nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania
zamieszczonych w niniejszej publikacji informacji oraz za możliwe
konsekwencje jakichkolwiek działań podjętych w oparciu o te informacje.

Wydawca: Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A.

ISBN 978-83-62132-78-2

Warszawa, październik 2018 r.

Spis treści

I.	Kraj	5
II.	Ustrój polityczny.	7
III.	Podstawowe informacje gospodarcze.	8
IV.	Główne bogactwa naturalne.	16
V.	Główne sektory gospodarki	17
VI.	Infrastruktura transportowa.	25
VII.	Formy prowadzenia działalności gospodarczej	26
VIII.	Sądownictwo gospodarcze	29
IX.	System podatkowy.	30
X.	Uczestnictwo w wielostronnych organizacjach i porozumieniach o charakterze ekonomicznym	33
XI.	Dwustronna współpraca gospodarcza Portugalii i Polski.	35
XII.	Zachęty oraz bariery wejścia na rynek portugalski.	40
XIII.	Zamówienia publiczne	46
XIV.	Kultura biznesowa	48
XV.	Przydatne kontakty.	50

I. Kraj

Portugalia jest państwem położonym w południowo-zachodniej Europie na Półwyspie Iberyjskim. Będąc najbardziej wysuniętym na zachód krajem Europy od wschodu i północy graniczy ona z Hiszpanią, a od zachodu i południa oblewają ją wody Oceanu Atlantyckiego. Poza kontynentalną częścią kraju do Portugalii należą również wyspy współtworzące archipelag Madery i Azorów. Portugalia jest jednym z pierwszych krajów na Starym Kontynencie, który na stałe zaznaczył granice swojego kraju. Wydarzenia te sięgają wstecz do 1143 roku kiedy to na mocy traktatu w Zamorze Królestwo Portugalii wybiło się na niepodległość na trwałe odłączając się od Królestwa Leonu. Dało to początek dziejom kraju, którego złoty wiek przypadł na epokę wielkich odkryć geograficznych.

Usytuowanie Portugalii u bram Atlantyku pozwoliło na zamorską ekspansję Portugalczyków na odległe tereny dzisiejszej Brazylii, Angoli, Mozambiku, Gwinei Bissau, Wysp Zielonego Przylądka, części Indii (prowincja Goa) czy Timoru Wschodniego. Skutkiem tych wypraw było zakorzenienie w tych odległych rejonach świata portugalskości w wielu obszarach życia, w tym również językowym. Ten ostatni aspekt lingwistyczny jest dzisiaj szczególnie widoczny – językiem portugalskim posługuje się globalnie ok. **250 milionów ludzi**¹.

Portugalia jest członkiem Unii Europejskiej od 1986 roku oraz Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) od początku istnienia tej organizacji. W kraju obowiązującą walutą jest euro, które w 1999 r. zastąpiło dotychczasową lokalną jednostkę monetarną *escudo*. Administracyjnie kraj podzielony jest na 5 regionów (18 dystryktów) i 2 regiony autonomiczne (Azory i Madera)². Obecna populacja Portugalii wynosi **10,3 mln mieszkańców**³.

¹ Wspólnota Państw Portugalskojęzycznych (a Comunidade dos Países de Língua Portuguesa), <https://www.cplp.org/>

² Internetowe wydanie encyklopedii PWN, hasło: Portugalia, <https://encyklopedia.pwn.pl>

³ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, kategoria: ludność zamieszkała (população)

Całkowita powierzchnia Portugalii wynosi **92 391 km²**, a granica lądowa z Hiszpanią ma długość 1214 km. Łączna linia brzegowa Portugalii (włączając w nią archipelag Madery i Azorów) wynosi **1793 km⁴**.

Ukształtowanie terenu Portugalii charakteryzuje się wyżynnym i górskim krajobrazem, który stanowi 2/3 powierzchni kraju. Głównym masywem górskim jest Serra de Estrela, a najwyższym jej szczytem w kontynentalnej części Portugalii jest granitowa Estrela z wysokością 1993 metrów. Wyższym szczytem jest tylko wulkaniczna Montanha do Pico (**2351 m**) zlokalizowana na wyspie o tej samej nazwie w archipelagu Azorów⁵.

Na przestrzeni ostatnich dekad Portugalia posiadała jeden z najniższych w Europie współczynników urbanizacji. W ostatnim czasie zjawisko to zaczęło ewoluować z widoczną migracją ludności pochodzącej z obszarów wiejskich i małych miejscowości na korzyść większych obszarów miejskich⁶. Obecnie dwie największe aglomeracje miejskie skupiają wokół siebie prawie połowę ludności kraju: **Lizbona** (506 tys. mieszkańców, aglomeracja: **2,82 mln**), **Porto** (216 tys., aglomeracja: **1,76 mln**)⁷.

Pod kątem etnicznym Portugalia jest jednym z bardziej jednolitych narodów Europy. Portugalczycy stanowią ok. **98%** ludności, a pozostałe mniejszości narodowe pochodzą głównie z byłych portugalskich kolonii (Brazylia, Angola, Mozambik, Wyspy Zielonego Przylądka). Należy przy tym nadmienić, że w kraju mieszka duży odsetek urodzonych już w Portugalii kolejnych pokoleń mieszkańców mających korzenie afrykańskie lub brazylijskie. Spójności narodowościowo-etnicznej towarzyszy powszechność używania języka portugalskiego jako języka urzędowego oraz wysoki odsetek osób wyznających wiarę katolicką (ok. **90%**⁸).

residente), www.ine.pt

⁴ CIA World Factbook, hasło: Portugalia, www.cia.gov

⁵ CIA World Factbook, hasło: Portugalia, www.cia.gov

⁶ Bank Światowy, wskaźnik urbanizacji, <https://data.worldbank.org>

⁷ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, kategoria: ludność zamieszkała (população residente), www.ine.pt

⁸ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, kategoria: ludność zamieszkała w wieku co najmniej 15 lat deklarująca swoje wyznania religijne (população residente com 15 ou mais anos, segundo a resposta à pergunta sobre religião), www.ine.pt

II. Ustrój polityczny

Po wiekach panowania ustroju **monarchicznego** Portugalia na początku XX wieku obrała kurs na republikę. Ostatni król Portugalii Manuel II, objąwszy tron w ślad za śmiertelnym zamachem na swojego ojca Karola I, został w 1910 r. zmuszony do abdykacji i opuszczenia kraju aby dożyć swoich ostatnich dni na wygnaniu w Wielkiej Brytanii. Równolegle ustrój kraju został przekształcony w **republikę**, która wystawiona na ciężkie próby i 36-letnią dyktaturę António de Oliveira Salazara przetrwała do dziś. W portugalskim parlamentarno-prezydenckim systemie rządów głową państwa jest prezydent wybierany w wyborach powszechnych i bezpośrednich na pięcioletnią kadencję z możliwością reelekcji. Prezydentowi doradza powołana do pełnienia tej funkcji Rada Państwa (Conselho de Estado). Władza ustawodawcza sprawowana jest przez jednoizbowe Zgromadzenie Republiki (Assembleia da República), w którego ławach zasiada 230 deputowanych wybieranych w powszechnym, bezpośrednim oraz proporcjonalnym głosowaniu na czteroletnią kadencję.

III. Podstawowe informacje gospodarcze

Przez ostatnie cztery dekady Portugalia przeobraziła się z peryferyjnego kraju Europy o bardzo słabym statusie gospodarczym w dobrze prosperującą gospodarkę rynkową i wiarygodnego partnera na arenie międzynarodowej. Stało się tak za sprawą dwóch kluczowych wydarzeń, a mianowicie transformacji z dyktatury w ustrój demokratyczny w wyniku pokojowej **Rewolucji Goździków** zapoczątkowanej 25 kwietnia 1974 r. oraz późniejszego wstąpienia tego kraju do **Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej** 1 stycznia 1986 r. Transformacja zbiegła się z końcem 13-letniej wyniszczającej wojny z byłymi koloniami portugalskimi w Afryce (Angola, Mozambik, Gwinea Bissau), która zebrała straszne żniwo w ofiarach - ich liczbę szacuje się na 100 tysięcy osób⁹. W konsekwencji zmiany ustroju i wejścia do Unii Europejskiej Portugalia podjęła się głębokiej transformacji w strategicznych obszarach funkcjonowania państwa, zarówno w polityce gospodarczej, jak i społecznej. Nowa polityka zakładała zagospodarowanie siły roboczej ok. 500 tys. Portugalczyków powracających do kraju z wybijających się na niepodległość kolonii, uruchomienie szeroko dostępnej opieki zdrowotnej, gruntowną reformę systemu edukacji i wprowadzenie po raz pierwszy w historii kraju pensji minimalnej. W 1995 r. kraj stał się członkiem Strefy Schengen, w 1998 r. został organizatorem światowej wystawy EXPO, a w 2004 r. gospodarzem mistrzostw Europy w piłce nożnej

W wyniku globalnego kryzysu gospodarczego i recesji w strefie euro poczynając od 2008 r. Portugalia bardzo dotkliwie odczuła skutki spowolnienia gospodarczego. Mimo to, kraj ten w wielu dziedzinach pokazał, że wskutek podjętych działań monitorowanych przez Unię Europejską, Europejski Bank Centralny i Międzynarodowy Fundusz Walutowy (troika) w formie polityki środków oszczędnościowych i cięć budżetowych,

⁹ Wydawnictwo fundacji Heinrich-Böll-Stiftung, Portugal: 40 Years of Democracy and Integration in the European Union, Ricardo Cabral, Viriato Soromenho-Marques, 25 marca 2014 r.

potrafił on powoli wyjść z recesji. Dobrze obrazuje to kilka wskaźników gospodarczych. Pierwszym z nich jest deficyt w towarowej wymianie handlowej (w 2017 r. - **15,8 mld dolarów**), który ponad dwukrotnie zmalał względem krytycznych lat recesji gospodarczej (w 2008 r. – 33,7 mld dolarów)¹⁰. Duży udział w tym spadku deficytu miała rosnąca liczba przybywających do Portugalii turystów stymulujących popyt na usługi w tym sektorze (wpływy z tytułu turystyki osiągnęły **8 mld euro** w okresie 2008-2017 r.)¹¹. Portugalia cieszy się w ostatnich latach dużą popularnością również wśród turystów z Polski, których roczną ilość szacuje się na ponad **100 tys.** odwiedzających¹².

Kolejnym aspektem jest cały czas rosnący dług publiczny (w 2017 r. - **283,6 mld dolarów**), którego dynamika w ubiegłym roku (w 2016 r. – 281,7 mld dolarów) wyraźnie spowolniła w odniesieniu do lat z czasów recesji (2012/2013: 8,52 mld dolarów rdr, 2013/2014: 7,39 mld dolarów rdr, 2014/2015: 6,44 mld dolarów rdr, 2015/2016: 11 mld dolarów rdr, 2016/2017: **1,9 mld dolarów rdr**)¹³. Dług publiczny Portugalii w relacji do PKB pozostaje jednak bardzo wysoki i wynosi ponad **125%**¹⁴ - to trzeci najwyższy po Grecji i Włoszech dług publiczny w Unii Europejskiej. Po latach recesji Portugalia zanotowała w końcu wyraźny wzrost gospodarczy, który pod koniec 2017 r. wyniósł **2,7%** w ujęciu rdr – był to najlepszy wynik w gospodarce narodowej Portugalii od 17 lat¹⁵.

Tab. 1 Wzrost gospodarczy w Portugalii i krajach Unii Europejskiej, roczne tempo wzrostu PKB (zmiana w % rdr), 1996-2017

¹⁰ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, bilans handlowy dóbr (balança comercial), 9 kwietnia 2018, opracowania własne

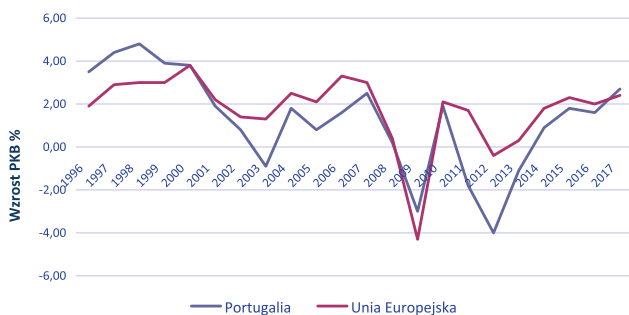
¹¹ Artykuł prasowy w internetowym wydaniu „Financial Times, Alphaville”, What’s up with Portugal?, Matthew C Klein, 4 kwietnia 2018 r.

¹² Główny Urząd Statystyczny, Turystyka w 2016 r., Zagraniczne podróże turystyczne mieszkańców Polski w wieku 15 lat lub więcej według celów podróży i krajów docelowych, 2017

¹³ Baza danych “Statista”, Portugal: National debt from 2012 to 2022 (in billion U.S. dollars), www.statista.com

¹⁴ Eurostat, raport nr 70/2018, 24 kwietnia 2018

¹⁵ Baza danych “Statista”, Portugal: Growth rate of the real gross domestic product (GDP) from 2012 to 2022 (compared to the previous year), www.statista.com

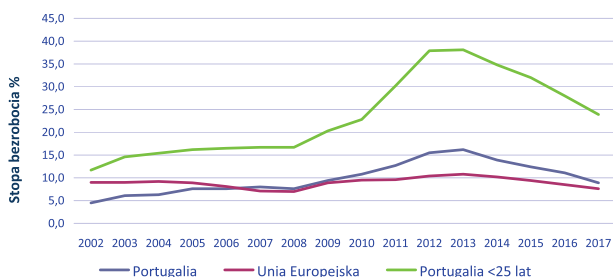

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Krajowego Instytutu Statystycznego w Portugalii i Eurostatu

Kolejnym czynnikiem, który udało się ograniczyć była gigantyczna stopa bezrobocia sięgająca w 2013 r. aż 16,2%, w tym 38,1% wśród ludzi młodych. Pod koniec 2017 r. udało się ją opanować do odpowiednio 9% i 23,9%¹⁶.

Postępujący spadek bezrobocia jest wynikiem konsekwentnie poprawiającej się sytuacji gospodarczej, natomiast częściowo jest on również pochodną zauważalnej migracji głównie młodych Portugalczyków udających się za granicę w celu podjęcia dalszej edukacji lub pracy¹⁷. Od apogeum kryzysu w 2010 r. do dzisiaj kraj opuściło **260 tys.** mieszkańców przyłączając się do rzeszy portugalskich emigrantów, których liczba oscyluje obecnie wokół **2,3 mln**¹⁸.

Tab. 2 Stopa bezrobocia w Portugalii ogółem i wśród ludzi młodych (poniżej 25 roku życia) i w krajach Unii Europejskiej, 1996-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Krajowego Instytutu Statystycznego w Portugalii i Eurostatu

¹⁶ Baza danych "Statista", Portugal: Unemployment rate from 2007 to 2017, www.statista.com

¹⁷ Artykuł prasowy w internetowym wydaniu „Financial Times, Alphaville”, What’s up with Portugal?, Matthew C Klein, 4 kwietnia 2018 r.

¹⁸ Portuguese Emigration Factbook 2017, Table 1.2: Main migration indicators: international comparison, p. 16

W ujęciu długookresowym uwzględniającym 32-letnią obecność Portugalii w Unii Europejskiej jest ona jednym z największych beneficjentów netto unijnego budżetu. Szacuje się, że łączne korzyści płynące ze środków unijnych osiągnęły w jej przypadku równowartość **28% krajowego PKB** – o tyle więcej Portugalia od unijnej kasy otrzymała niż do niej wpłaciła. W 2017 r. udział we wspólnych kosztach do kasy unijnej w przypadku Portugalii wyniósł jedynie **1,3%** - to mniej niż kraje Europy Zachodniej, a również część krajów z Europy Środkowo-Wschodniej (dla porównania wkład Polski wyniósł **3,13%**¹⁹). Przy tak niewielkiej partycypacji Portugalia wciąż otrzymuje ze wspólnej kasy ponad dwukrotność swojego udziału: w 2016 r. na jej rzecz Unia Europejska przeznaczyła **3,38 mld euro** podczas gdy Portugalia wpłaciła do budżetu jedynie **1,59 mld euro**²⁰.

Podsumowując, Portugalia jest krajem, który wyciągnął wnioski z kryzysu ekonomicznego. Po okresie spowolnienia gospodarczego, które miało miejsce w Portugalii w latach 2008-2013, portugalska gospodarka wróciła na tory systematycznego wzrostu gospodarczego na poziomie **2-3% PKB** w skali roku. Było to możliwe dzięki wdrożeniu długofalowego programu dyscypliny fiskalnej wypełniając tym samym zobowiązania Portugalii wobec trzech międzynarodowych instytucji: Unii Europejskiej, Europejskiego Banku Centralnego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego w sprawie pomocy finansowej dla kraju o łącznej wartości **78 mld euro** (23 mld euro przez każdą z trzech instytucji)²¹. Obecnie Portugalia jest poddana nadzorowi po zakończeniu programu pomocy (*post-programme surveillance*), który jest przewidziany do **2035 r.**, czyli do momentu kiedy Portugalia spłaci co najmniej 75% otrzymanej pomocy.

Poza programem pomocowym Portugalia utworzyła szereg zachęt inwestycyjnych i ułatwień dedykowanych przedsiębiorcom. Starania te są dostrzegane zarówno przez inwestorów, jak i organizacje międzynarodowe. Zgodnie z raportem *Doing Business*, publikowanym przez Bank Światowy, Portugalia zajmuje **29 miejsce** w kategorii przyjazności

¹⁹ Komisja Europejska, *Amending letter No 1 of the Draft General Budget for the financial year 2018*, tabela 4, 25 stycznia 2018 r.

²⁰ Oficjalna strona Unii Europejskiej, kategoria: Portugalia, Informacje ogólne, Budżet i wsparcie finansowe, <https://europa.eu>

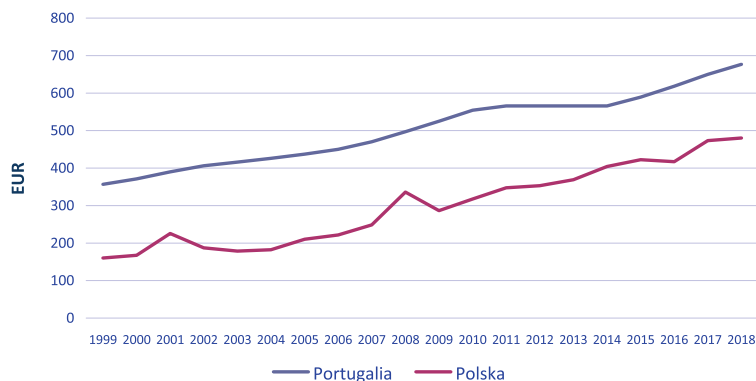
²¹ Oficjalna strona Komisji Europejskiej, Pomoc finansowa UE, Pomoc finansowa dla Portugalii.

zakładania i prowadzenia biznesu oraz **1 miejsce** pod względem łatwości prowadzenia handlu międzynarodowego²².

Jedną z zachęt utworzonych przez portugalski rząd w 2012 r. był program tzw. **złotych wiz** dla obywateli spoza Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Celem programu było przyciągnięcie kapitału zagranicznego do dotkniętej kryzysem Portugalii w zamian za promesę otrzymania w przyspieszonym trybie statusu rezydenta tego kraju. Aplikanci pretendujący do otrzymania złotej wizy musieli spełnić co najmniej jeden z przewidzianych przez program warunków takich jak realizacji inwestycji o wielkości co najmniej 1 mln euro, stworzeniu co najmniej 10 miejsc pracy, zakupu nieruchomości o określonej cenie, inwestycji w badania naukowe, sztukę, kulturę, dziedzictwo narodowe lub portugalskie małe lub średnie przedsiębiorstwo²³.

Znaczącą przewagą Portugalii jako kraju realizacji inwestycji są również utrzymujące się niskie koszty pracy. Średni koszt godziny pracy w Portugalii wyniósł w 2017 r. **14,1 euro** – przy średniej wartości w Unii Europejskiej na poziomie 26,8 euro za godzinę (średni koszt godziny pracy w Portugalii wyniósł 52,6% średniej Unii Europejskiej). Miesięczna płaca minimalna w Portugalii wynosi **676,67 euro brutto**²⁴.

Tab. 3 Płaca minimalna w Portugalii i Polsce (EUR), 1999-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu²⁵

²² Oficjalna strona Doing Business, Portugalia, 2018, <http://www.doingbusiness.org/>

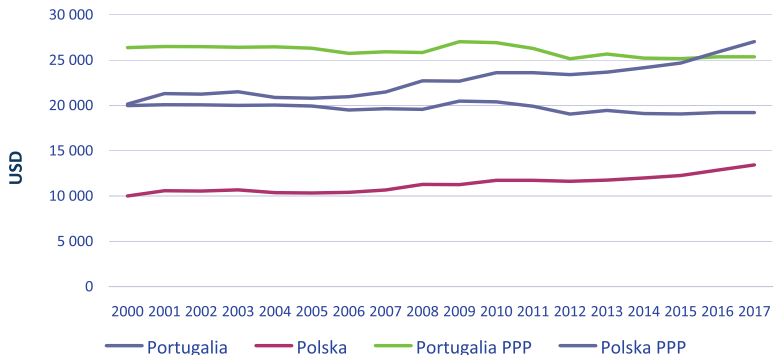
²³ Oficjalna strona internetowa programu „Golden Visa”, <https://www.goldenvisaportugal.pt/pt/>

²⁴ Eurostat, Estimated hourly labour costs, 2017,

²⁵ W przedmiotowym okresie płaca minimalna w Polsce rokrocznie rosła, wahania na

Nominalny poziom wynagrodzeń jest w dalszym ciągu wyższy w Portugalii, niż w Polsce natomiast obraz ten zmienia się gdy pensje te osadzimy w ramach cenowych w obu krajach. Tak zestawiając poziom płac, Polska wyprzedza Portugalię o ponad 1,6 tys. dolarów brutto w ujęciu rocznym.

Tab. 4 Przeciętne roczne wynagrodzenie brutto w Portugalii i Polsce (USD) według nominalnego kursu walutowego i z uwzględnieniem parytetu siły nabywczej (PPP), 2000-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD

Tab. 5 Struktura eksportu Portugalii (w mld euro)

rok	Łączna wartość eksportu	branża									
		rolno-spo-żywcza	che-miczna	drew-no, korek, papier	skó-rzana, tekstyl-na	odzież-obuwie	mine-rały i metale	maszy-ny	mate-riały trans-porto-we	Inne	usługo-wa
2007	55,2	3,7	4,1	3,3	4,5	1,4	7,3	7,6	4,9	1,6	16,9
2008	56,5	4,2	4,1	3,3	4,2	1,4	7,7	7,5	4,7	1,6	17,7
2009	47,9	4,0	3,5	2,8	3,6	1,3	6,0	5,2	3,7	1,6	16,2
2010	54,5	4,4	4,4	3,4	4,0	1,4	7,7	5,6	4,5	1,8	17,2
2011	62,1	4,9	5,3	3,6	4,3	1,6	9,3	6,3	5,5	1,9	19,3
2012	65,3	5,2	5,6	3,7	4,3	1,7	10,5	6,9	5,2	2,0	20,1
2013	69,4	5,6	6,0	3,8	4,5	1,8	11,4	6,9	5,0	2,3	22,1
2014	71,5	6,0	6,1	3,8	4,9	2,0	10,5	7,0	5,2	2,6	23,4
2015	74,8	6,2	6,3	4,0	5,1	2,0	10,3	7,3	5,7	2,8	25,2
2016	76,7	6,4	6,5	4,0	5,3	2,0	9,5	7,7	5,7	2,9	26,7
2017	85,4	6,9	6,9	4,2	5,5	2,1	11,1	8,4	6,6	3,4	30,3

wykresie wynikają ze zmieniającego się kursu euro względem złotych na przestrzeni lat

Źródło: Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, kategoria: eksport dóbr (exportações de bens: total e por tipo), 9 kwietnia 2018, opracowanie własne. Branża usługowa uwzględnia następujące sektory: logistyczno-spedycyjny (21% udział w eksporcie), turystyczny (50%), budowlany (2%), ubezpieczeniowy i emerytalny (0,4%), finansowy (1%), własność intelektualna (0,4%), telekomunikacyjny i informatyczny (4%), kulturowo-rekreacyjny (0,9%), inny (18%).

Tab.6 Struktura importu Portugalii (w mld euro)

Rok	Łączna wartość importu	branża									
		rolno-spożywcza	chemiczna	drewno, korek, papier	skórzana, tekstylna	odzież i obuwie	minerały i metale	maszynowy	materiały transportowe	Inne	usługowa
2007	69,7	7,6	8,0	2,2	4,0	0,6	15,0	12,1	7,8	2,6	9,8
2008	74,7	8,3	8,5	2,2	3,9	0,6	17,5	12,7	7,8	2,8	10,5
2009	61,3	7,6	7,8	1,9	3,5	0,5	11,4	9,8	6,2	2,6	9,9
2010	69,4	8,2	8,9	2,1	4,0	0,6	14,2	9,8	8,0	2,7	10,8
2011	70,8	8,9	9,5	2,1	4,1	0,6	16,3	9,2	6,3	2,5	11,3
2012	66,9	8,7	9,2	1,8	3,8	0,6	16,9	8,3	4,8	2,3	10,6
2013	67,9	9,1	9,2	1,8	4,1	0,6	16,3	8,4	5,1	2,4	10,9
2014	71,1	8,9	9,5	2,0	4,4	0,7	15,6	9,1	6,2	2,6	12,0
2015	73,0	9,3	10,1	2,0	4,7	0,8	13,7	9,6	7,3	2,9	12,6
2016	74,5	9,7	10,2	2,1	4,8	0,8	11,7	10,4	8,4	3,1	13,3
2017	83,6	10,5	11,1	2,2	5,0	0,9	14,7	11,8	9,3	3,4	14,7

Źródło: Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, kategoria: import dóbr (importações de bens: total e por tipo), 9 kwietnia 2018, opracowanie własne. Branża usługowa uwzględnia następujące sektory: logistyczno-spedycyjny (24,5% udział w imporcie), turystyczny (29,3%), budowlany (0,7%), ubezpieczeniowy i emerytalny (2,7%), finansowy (3%), własność intelektualna (5%), telekomunikacyjny i informatyczny (6%), kulturowo-rekreacyjny (1,5%), inny (26,4%).

Tab.7 Bilans handlowy Portugalii (w mld euro)

Rok	Bilans handlowy			Eksport			Import		
	Łącznie	Dobra	Usługi	Łącznie	Dobra	Usługi	Łącznie	Dobra	Usługi
2007	-14,5	-21,6	7,1	55,2	38,3	16,9	69,7	59,9	9,8
2008	-22,3	-29,5	7,2	52,4	34,7	17,7	74,7	64,2	10,5
2009	-13,4	-19,7	6,3	47,9	31,7	16,2	61,3	51,4	9,9
2010	-14,9	-21,4	6,5	54,5	37,3	17,2	69,4	58,6	10,8

2011	-8,7	-16,7	8,0	62,1	42,8	19,3	70,8	59,6	11,3
2012	-1,7	-11,2	9,5	65,3	45,2	20,1	66,9	56,4	10,6
2013	1,5	-9,7	11,2	69,4	47,3	22,1	67,9	57,0	10,9
2014	0,4	-11,0	11,4	71,5	48,1	23,4	71,1	59,0	12,0
2015	1,8	-10,7	12,5	74,8	49,6	25,2	73,0	60,3	12,6
2016	2,2	-11,2	13,5	76,7	50,0	26,7	74,5	61,2	13,3
2017	1,7	-13,9	15,6	85,4	55,1	30,3	83,6	69,0	14,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Krajowego Instytutu Statystycznego w Portugalii

IV. Główne bogactwa naturalne

Portugalia posiada niewielkie złoża surowców mineralnych spośród których można wymienić **rudę wolframu** w obszarach górskich Serra da Estrela (kopalnie w Panasquera), **pirytów** (kilka zakładów wydobywczych w południowej części kraju, m.in. Lousal, Aljustrel, São Domingos), **rud uranu** (Viseu w dorzeczu Mondego) oraz niewielkich ilości **rud żelaza, cyny i węgla kamiennego**. Ponadto, występują złoża węgla brunatnego, soli kamiennej, marmuru i wapienia²⁶.

²⁶ Internetowe wydanie encyklopedii PWN, hasło: Portugalia, <https://encyklopedia.pwn.pl>

V. Główne sektory gospodarki

Rolnictwo i przemysł spożywczy

Użytki rolne zajmują 39,5% powierzchni kraju, o łącznym areale równym 3,64 mln ha. Portugalskie rolnictwo wytwarza 2,4% krajowego PKB i zatrudnia 9% osób czynnych zawodowo (604 511 pracowników). W północnej części Portugalii dominują niewielkie, kilkuhektarowe gospodarstwa rolne, a w południowej duże gospodarstwa o powierzchni sięgającej kilkaset hektarów. Występują również gospodarstwa trudniące się w uprawie produktów rolniczych na szeroką skalę z przeznaczeniem na eksport: do głównych wyspecjalizowanych agrobiznesowych przedsiębiorstw należą Grupo RAR, Sovena, Lactogal, Companhia das Lezírias czy Valouro.

Rozwinięte **sadownictwo**: w dolinach rzek (przede wszystkim w dorzeczu rzeki Duero) i na łagodnych zboczach gór (głównie Madera) powszechna jest uprawa **winorośli**, która wykorzystywana jest do produkcji wiodącego portugalskiego produktu eksportowego – **wina**.

W Portugalii funkcjonuje łącznie 212 128 winnic mieszczących się na 198 586 ha powierzchni²⁷ (średnia wielkość winnicy: 0,94 ha) – daje jej to czwarte miejsce w Unii Europejskiej w liczbach bezwzględnych. 88% portugalskich winnic produkuje wina zabezpieczone świadectwem pochodzenia (*denominação de origem protegida*) lub chronionym oznaczeniem geograficznym (*indicação geográfica protegida*). W jednym tylko regionie kraju (*região Norte*) znajduje się aż 41,4% winnic, niemały udział przypada też regionowi centralnemu. Ponadto wino produkuje się w okolicach Lizbony i prowincji Alentejo, na południu kraju liczba winnic na mapie widocznie maleje. W wyspiarskiej części Portugalii produkcja wina jest obecna, jednak jej wolumen w krajowej produkcji tego trunku (ponad 6,6

²⁷ publikacja Komisji Europejskiej, *Agriculture, forestry and fishery statistics*, 2017, s.13, wartość nie uwzględnia Madery i Azorów

mln hektolitrow) jest znikomy (Madera – 37,4 tys. hektolitrow, Azory – 5 tys.²⁸).

Wina są jednym z ważniejszych hitów eksportowych kraju – w 2017 r. Portugalia sprzedała za granicę blisko **3 miliony hektolitrow** wina o wartości **778 mln euro**²⁹. Najważniejszymi jego odbiorcami pozostają Francja, Wielka Brytania i Stany Zjednoczone. Również na polskim rynku portugalskie wina są szeroko dostępne, a Portugalia jest jednym z wiodących jego dostawców. Mając do dyspozycji szereg globalnych marek Polacy coraz częściej sięgają właśnie po wina z zachodniej części półwyspu iberyjskiego – w pierwszym kwartale 2018 r. wartość sprzedanego wina z Portugalii wyniosła w Polsce **5,72 mln euro** – o 2,48 mln euro więcej niż w analogicznym okresie w roku poprzednim³⁰. Poza działaniami eksportowymi portugalskie wino zaopatruje krajowy popyt na tym rynku: przeciętny Portugalczyk spożywa średnio **51,4 litrow** wina rocznie – czyli to Portugalię największym konsumentem wina *per capita* na świecie³¹.

Spośród pozostałych produktów rolniczych na południu Portugalii obecna jest uprawa owoców cytrusowych, drzew figowych i migdałowych, a w wyspiarskiej części kraju ananasów i bananów. W dolinach rzek Tagu i Gwadiany uprawia się kukurydzę i ryż, ponadto w różnych miejscach Portugalii rosną ziemniaki i warzywa, w szczególności pomidory³². Fundamentalne znaczenie dla kraju ma produkcja **oliwek**. 97,5% powierzchni uprawnej o łącznym obszarze 352 000 ha wykorzystywana jest do produkcji oliwy z oliwek, podczas gdy przeznaczeniem pozostałych 2,5% jest uprawa klasycznych oliwek stołowych. Wolumen produkcji wyniósł w 2017 r. **858 413 ton** oliwek³³. Najwięcej gajów oliwnych znajduje się w regionie Alentejo (50% powierzchni uprawnych), Tras-os-Montes (22%), Centro (18%), Ribatejo (7,7%) i Algarve (2,3%). 6% upraw przeznaczonych jest na pozyskiwanie organicznej oliwy z oliwek³⁴. Zebrane oliwki są później transportowane do **462** tłoczni produkujących rokrocznie

²⁸ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, kategoria: produkcja wina (*produção vinícola*): www.ine.pt, 5 kwietnia 2018

²⁹ Artykuł prasowy internetowej wersji wydawnictwa „Jornal de Negocios”, *Vinhos portugueses voltam a “encher o copo” nas exportações*, 22 lutego 2018

³⁰ Instituto da Vinha e do Vinho, *Análise Estatística do Comércio Internacional de Vinho, Março 2018 vs Março 2017*

³¹ Artykuł prasowy internetowej wersji wydawnictwa „Diário de Notícias”, *Portugueses são os que mais bebem vinho por pessoa no mundo*, 1 maja 2018

³² Internetowe wydanie encyklopedii PWN, hasło: Portugalia, <https://encyklopedia.pwn.pl>

³³ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, *Produção de azeitona – Continente*, 2018

³⁴ Oficjalna strona internetowa International Olive Council, 16 kwietnia 2017

setki tysięcy hektolitrow oliwy z oliwek przy czym rok 2017 należał do rekordowych – wytłoczono **1,47 mln hektolitrow** tego produktu. Na przestrzeni ostatniej dekady produkcja oliwy z oliwek w Portugalii wzrosła **czterokrotnie**, a wartość jej sprzedaży trzykrotnie. W 2016 r. kraj stał się siódmym światowym producentem i czwartym eksporterem oliwy z oliwek³⁵, której głównymi odbiorcami są w Hiszpania, Brazylia i Włochy. Polska w tym zestawieniu zajmuje dalszą pozycję stanowiąc 1% importu portugalskiej oliwy z oliwek³⁶. Łączna wartość eksportu portugalskiej oliwy z oliwek wyniosła w 2016 r. **434 mln euro**³⁷.

Pomimo słabnącego znaczenia portugalskiego rolnictwa (w 1989 r. 1,5 mln zatrudnionych, obecnie ponad dwukrotnie mniej) sektor ten w dalszym ciągu stanowi solidny filar narodowej gospodarki. Eksport artykułów rolno-spożywczych wyniósł w 2017 r. **6,89 mld euro** i stanowi on **12,5%** całego eksportu towarów portugalskich³⁸.

Kluczowym surowcem produkowanym i masowo eksportowanym przez Portugalie jest **korek**. Powstaje on w wyniku obróbki surowca kory dębu korkowego, którego zbiory mają miejsce w otoczeniu naturalnych zagajników gdzie takie dęby występują (*montados de sobre*). Aż **34%** światowych zagajników dębu korkowego zlokalizowanych jest w Portugalii, a aż 84% krajowych zasobów tylko w jednym regionie – Alentejo. Z kolei **49%** światowej produkcji korka odbywa się w Portugalii, która daje zatrudnienie 9000 pracownikom zatrudnionych bezpośrednio w 670 przedsiębiorstwach trudniących się w produkcji tego surowca. Roczna produkcja oscyluje wokół **100 tys. ton** portugalskiego korka. Najważniejszymi jego odbiorcami są w kolejności wielkości zamówień Francja, Stany Zjednoczone, Hiszpania, Włochy i Niemcy, a łączna liczba rynków zbytu sięga **138 krajów**. Naturalnie największym odbiorcą korka jest przemysł winiarski (72%), lecz nie jedynym gdyż produkt ten ma wiele zastosowań w rozmaitych branżach gdzie pełni funkcje zarówno dekoracyjne (wystrój wnętrz), jak i uszczelniające (elementy zawieszenia do pojazdów) z uwagi na swoje właściwości izolacyjne i hermetyzujące. Portugalski korek ma również znaleźć zastosowanie w branży kosmicznej podczas pierwszej europejskiej **misji na Marsa** planowanej przez Eu-

³⁵ Olive Oil Times, Portugal's Skyrocketing Olive Oil Industry, 17 maj 2017, Jun Cola

³⁶ Portugalskie Stowarzyszenie Oliwy z Oliwek (Casa do Azeite)

³⁷ Olive Oil Times, Portugal's Skyrocketing Olive Oil Industry, 17 maj 2017, Jun Cola

³⁸ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, Exportações de bens e serviços: total e por tipo, 2018

ropejską Agencję Kosmiczną. Komponent korkowy spełniałby funkcję amortyzującą podczas lądowania marsjańskiego łazika, który pobierze i zanalizuje próbki gleby z powierzchni planety³⁹. W 2017 r. eksport portugalskiego korka pobił kolejny rekord osiągając wartość blisko **miliarda euro** (dokładnie 986,3 mln euro⁴⁰).

Hodowla w Portugalii: w obszarach górskich rozwinięta hodowla **owiec** (pogłowie: 2,2 mln sztuk), a na pozostałym obszarze **trzody chlewnej** (1,87 mln sztuk), **bydła** (1,56 mln sztuk) i **kóz** (0,39 mln sztuk)⁴¹.

Dużą rolę w gospodarce narodowej odgrywa **rybołówstwo** obejmujące przede wszystkim przybrzeżne połowy ryb (głównie sardynek, tuńczyków, makreli i ośmiornic). Największe porty rybackie: Sines, Leixões, Setúbal, Aveiro, ich mniejsze odpowiedniki: Sesimbra, Matosinhos, Peniche. Tradycyjnie rybołówstwo była wiodącą gałęzią narodowej gospodarki, a odwieczne wyprawy portugalskich rybaków po połów dorsza u wybrzeży Nowej Funlandii zapisały się na kartach historii. Z czasem jednak połów ryb zaczął tracić na znaczeniu na rzecz innych sektorów gospodarki. Jeszcze w 1969 r. Portugalia mogła pochwalić się 35 228 osobami trudniącymi się rybołówstwem, w 2017 r. ich liczba wyniosła **17 642**. Zatrudnieni są oni generalnie w małych przedsiębiorstwach rybackich, które średnio posiadają tylko jedną łódź⁴². Same statki rybackie, których ilość jest szacowana na **7 922** (w 2017 r.) mają własną specyfikę: charakteryzują się małą powierzchnią – 92% floty ma mniej, niż **12 metrów** długości oraz wysoką średnią wieku – 29 lat w Portugalii kontynentalnej, 26 lat na Azorach i aż 42 lata na Maderze⁴³. Portugalia ma czwartą pod względem wielkości flotę rybacką w Unii Europejskiej, za to przypada na nią bardzo niski odsetek wszystkich unijnych połowów – w 2017 r. portugalski połów wyniósł **118 395 ton** czyniąc ten wynik jednym ze słabszych wśród krajów zajmujących się rybołówstwem. Dla po-

³⁹ Oficjalna strona internetowa firmy Amorim Cork Composites, która jest członkiem konsorcjum realizującego przedmiotowy projekt, *Cortiça em missão a Marte*, 11 kwietnia 2018

⁴⁰ Portugalskie Stowarzyszenia Korka (*Associação Portuguesa da Cortiça*), *Mercados Mundiais da Rolha de Cortiça: Evolução e Tendências*

⁴¹ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, raport: *Inquérito à Estrutura das Explorações Agrícolas*, 2017

⁴² European Commission, European Maritime and Fisheries Fund (EMFF), country: Portugal

⁴³ Directorate General for Internal Policies of the Union, Policy Department B: Structural and Cohesion Policies, Fisheries in Portugal

równania Polska zakończyła poprzedni rok z połowem ryb rzędu 207 139 ton⁴⁴.

Bardzo dobrze rozwiniętym obszarem portugalskiej gospodarki jest sektor energetyczny, a w szczególności branża **Odnawialnych Źródeł Energii** (OZE), której udział w ogólnej konsumpcji energii wynosi 28,5%⁴⁵. Jeszcze wyższy udział OZE widać w produkcji energii elektrycznej gdzie wynosi on 55% (2016 r.): 33,4 GWh z całkowitych 60,2 GWh zostało wygenerowanych dzięki źródłom odnawialnym (elektrownie wodne > 10 MW – 15,6 GWh, energia wiatrowa – 12,4 GWh, biomasa – 3 GWh, elektrownie wodne < 10 MW – 1,2 GWh, fotowoltaika – 0,82 GWh, geotermia – 0,17 GWh⁴⁶). Przez ostatnie dwie dekady wartość ta wzrosła niemal dwukrotnie, a ten dynamiczny przyrost Portugalia zawdzięcza głównie bezprecedensowemu rozwojowi energii wiatrowej, która w 1995 r. prawie nie istniała – generowała jedynie 16 GWh, dzisiaj wartość ta wynosi 12 474 GWh. Obecnie zainstalowana moc jest tak duża, że przy sprzyjających warunkach pogodowych Portugalia jest w stanie zapewnić całej kontynentalnej części kraju codzienne zapotrzebowanie energii elektrycznej wyłącznie z energii wiatrowej, a czasem nawet wypracować jej nadwyżkę. Dla przykładu, w pierwszej połowie marca 2018 r. Portugalia zarejestrowała dwa odcinki czasowe (70 i 69-godzinne) w których kraj był w pełni zasilany przez energię wygenerowaną przez wiatr, a w najbardziej intensywnym momencie wiatraki generowały 143% dziennego zapotrzebowania energii⁴⁷.

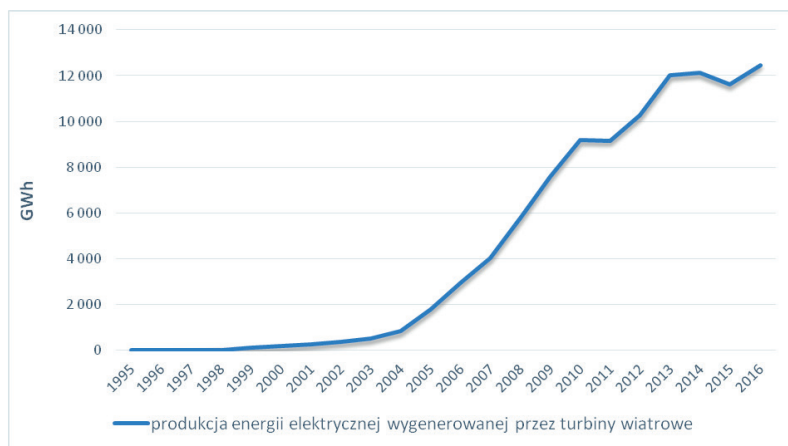
Tab. 8 Rozwój branży Odnawialnych Źródeł Energii w Portugalii: energia elektryczna wygenerowana przez turbiny wiatrowe (GWh), 1995-2016.

⁴⁴ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, raport: statystyki w rybołówstwie (estatísticas da Pesca), 2018

⁴⁵ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, Udział branży OZE w całkowitym zużyciu energii w % (Contribuição das energias renováveis no consumo de energia final %), 7 sierpnia 2018

⁴⁶ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, Produkcja energii elektrycznej: całkowita i z udziałem OZE (Produção de energia eléctrica: total e a partir de fontes renováveis), 31 stycznia 2018

⁴⁷ Internetowe wydanie gazety "Público", Produção de renováveis excedeu consumo em Portugal pela primeira vez, 3 kwietnia 2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Krajowego Instytutu Statystycznego w Portugalii

Na szczególną uwagę zasługują lata 2004-2009 podczas których zainstalowana moc energii wiatrowej wzrosła ponad **trzykrotnie** z 1220 MW do 4307 MW, a energia z nich wyprodukowana **sześciokrotnie**⁴⁸. Tak błyskawiczny wzrost liczby budowanych i uruchamianych farm wiatrowych można przypisać socjalistycznym rządowi premiera José Sócratesa, który podjął strategiczną decyzję o wykorzystaniu energii wiatrowej, jako kierunku polityki OZE, w którym Portugalia miała podążać. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych linie elektroenergetyczne należały do prywatnych właścicieli, którzy nie mieli zamiaru zmieniać profilu swojej działalności na zieloną energię z uwagi na wyzwania logistyczne i finansowe, jakie by taka zmiana za sobą niosła. Nacjonalizacja infrastruktury przesyłowej pozwoliła na jej dywersyfikację oraz podłączenie sieci do odległych regionów kraju. Umożliwiło to produkcję i dystrybucję rozproszonej energii na skalę krajową. Dodatkowo, wdrożono zestaw zachęt inwestycyjnych mających na celu przyciągnięcie inwestorów. **System taryf gwarantowanych** (feed-in tariff) zapewniający producentom zielonej energii otrzymanie ustalonej stawki za każdą „czystą” MWh wprowadzoną do sieci został udoskonalony. Portugalski system wsparcia OZE zakładał 15-letni okres pomocowy dla wszystkich instalacji poza małymi elektrowniami wodnymi dla których przewidziano 20 lat wsparcia.

⁴⁸ Worldwatch Institute, *Small Portugal Thinks Big – and Very Green!*, Camille Serre, Alexander Ochs, 25 sierpnia 2010

Najistotniejszym czynnikiem dla którego Portugalia postawiła na rozwój OZE był z jednej strony brak własnych konwencjonalnych zasobów energetycznych (pomimo olbrzymiego udziału jeszcze w 2005 r. tradycyjnych paliw kopalnych w miksie energetycznym Portugalii: węgiel 32,7%, gaz 29,2%, ropa naftowa 18,9%⁴⁹), a z drugiej strony wysoki stopień zależności od importów energii (stopień uzależnienia Portugalii od importu energii sięgał w 2006 r. 84%)⁵⁰. Wobec takiego stanu rzeczy portugalski rząd uruchomił mechanizm w myśl którego gminy, które wyrażały zgodę na budowę na swoim terenie farmy wiatrowej otrzymywały wsparcie finansowe w wysokości 2,5% miesięcznego zysku wypracowanego przez operatorów tych instalacji wiatrowych⁵¹.

Farma wiatrowa na Maderze

Największą spółką portugalską jest EDP - Energias de Portugal znana z dużych inwestycji w branży odnawialnych źródeł energii oraz jeden z największych operatorów sieci elektrycznej w Europie. Z siedzibą w Lizbonie EDP jest obecna w USA, Ameryce Łacińskiej, Azji i Europie z łącznym zatrudnieniem sięgającym ponad 12 tys. pracowników. Skonsolidowany zysk brutto firmy w 2017 r. wyniósł 5,39 mld euro⁵². Na uwagę zasługuje pion działalności firmy zajmujący się projektami

⁴⁹ Worldwatch Institute, *Small Portugal Thinks Big – and Very Green!*, Camille Serre, Alexander Ochs, 25 sierpnia 2010

⁵⁰ Baza danych "Statista", Uzależnienie Portugalii od importu energii w latach 2006-2015 (Dependency on energy imports in Portugal from 2006 to 2015)

⁵¹ Worldwatch Institute, *Trade Winds, Sound Policies Push Portugal to the Renewable Energy Forefront*

⁵² Oficjalna strona internetowa EDP: <https://www.edp.com>

w branży OZE - **EDP Renováveis** (EDPR) kapitałowo zależna od spółki matki ze swoją europejską operacyjną siedzibą – z uwagi na wielkość zainstalowanych w Hiszpanii instalacji – w Madrycie. EDPR jest czwartym największym na świecie producentem energii wiatrowej z oddziałami firmy i farmami wiatrowymi na 13 rynkach, w tym w Polsce. EDPR posiada w **Margoninie** (woj. wielkopolskie) największą farmę wiatrową w naszym kraju. Łączna zainstalowana moc wiatraków wynosi **120 MW**. Pozostałe instalacje są rozproszone po różnych częściach Polski o łącznej mocy 418 MW⁵³.

⁵³ Oficjalna strona internetowa EDPR w Polsce: <https://poland.edpr.com/en>

VI. Infrastruktura transportowa

Portugalia posiada bardzo **dobrze rozwiniętą infrastrukturę drogową** o łącznej długości 17 874 km, w tym 3 087 km autostrad. Warto podkreślić, iż ten iberyjski kraj jest prekursorem w zakresie wdrażania, poczynając od 1991 r., nowoczesnego systemu pobierania opłat znanego w kraju jako **Via Verde**. Umożliwia on korzystanie z sieci krajowych autostrad przejeżdżając przez elektroniczne bramki czytujące tablice rejestracyjne pojazdów bez konieczności zatrzymywania się. Obecnie ponad **3,5 mln** zarejestrowanych użytkowników używa tego systemu do przemieszczania się po portugalskich drogach⁵⁴.

Portugalska infrastruktura **kolejowa** posiada linię o długości **2 562 km** przy łącznej liczbie 500 stacji kolejowych. Portugalskie pociągi pokonują rokrocznie 35 mln km i przewożą 122 miliony pasażerów⁵⁵. Pociągi towarowe przewożą co roku 10 mln ton towarów⁵⁶.

W Portugalii funkcjonuje **10 portów lotniczych**, z czego największymi są lotnisko w **Lizbonie** (obsługujące **26,6 mln** pasażerów rocznie), Porto (10,7 mln), Faro (8,7 mln), Funchal na Maderze (3,3 mln) oraz Ponta Delgada na Azorach (1,84 mln). Łącznie wszystkie lotniska w Portugalii obsłużyły w 2017 r. **52,8 mln** pasażerów⁵⁷.

Bezpośrednie loty pomiędzy Polską, a Portugalią oferują linie lotnicze TAP we współpracy z LOT (na trasie Warszawa → Lizbona) oraz ponadto linie lotnicze Wizzair (Warszawa, Katowice, Wrocław → Porto, Gdańsk, Katowice, Warszawa → Lizbona, Katowice → Faro) i Ryan Air (Warszawa, Kraków → Porto, Warszawa, Kraków, Wrocław → Lizbona, Warszawa, Wrocław → Faro)⁵⁸.

⁵⁴ Oficjalna strona internetowa operatora systemu Via Verde - Brisa, www.brisa.pt

⁵⁵ Oficjalna strona internetowa państwowego operatora kolejowego - Comboios de Portugal, www.cp.pt, 2017

⁵⁶ Oficjalna strona największego publicznego przedsiębiorstwa zajmującego się nadzorem infrastruktury drogowej i kolejowej - Infraestruturas de Portugal, www.infraestruturasdeportugal.pt

⁵⁷ Krajowy Instytut Statystyczny w Portugalii, Działalność sektora transportu: wyniki wstępne 2017 (Atividade dos transportes: Resultados preliminares de 2017), 23 marca 2018

⁵⁸ Opracowanie własne w oparciu o informacje dostępną na oficjalnych stronach linii lotniczych TAP, LOT, Wizzair, Ryanair, 2018

VII. Formy prowadzenia działalności gospodarczej

W Portugalii obowiązuje swoboda przedsiębiorczości i prawo opiera się na zasadzie **braku dyskryminacji** ze względu na pochodzenie inwestora. W praktyce oznacza to, że zagraniczni inwestorzy mogą zakładać działalność na tych samych zasadach, co ich portugalscy odpowiednicy. Nie jest wymagane posiadanie portugalskiego udziałowca, nie ma też żadnych obostrzeń dotyczących podziału zysków i dywidend. Zagraniczni inwestorzy nie podlegają żadnej dodatkowej kontroli administracyjnej ani formalnościom.

Upřednie zezwolenie portugalskiego rządu wymagane jest jedynie w przypadku inwestycji w sektorze obronnym, gospodarce wodnej, telekomunikacji, transporcie kolejowym, morskim i powietrznym. Ponadto, w przypadku projektu otwarcia nowych instytucji kredytowych i finansujących, nabycia udziału w firmach finansowych lub otwarcia ich filii, wymagane jest otrzymanie zezwolenia portugalskiego banku centralnego (Banco de Portugal).

W Portugalii najczęstszymi formami prowadzenia działalności gospodarczej są⁵⁹:

- Sociedade Anónima (Spółka Akcyjna)
- Sociedade por Quotas (Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością)
- Sociedade Unipessoal (Jednoosobowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością)
- Escritório de Representação (Przedstawicielstwo)
- Filial (Oddział)

Założenie nowej firmy w Portugalii

Założenie jednej z powyższych form prowadzenia działalności gospodarczej jest zbliżone do warunków w Polsce - szczegółowe informacje

⁵⁹ Oficjalna strona Portugalskiej Agencji ds. Inwestycji i Eksportu (AICEP), <http://www.portugalglobal.pt/>

na temat poszczególnych form można znaleźć na stronie internetowej Agencji Inwestycji i Handlu Zagranicznego Portugalii (AICEP): www.portugalglobal.pt.

Do założenia nowej firmy w Portugalii wymagane jest, do celów podatkowych, posiadanie portugalskiego numeru płatnika NIF (*Número de Identificação Fiscal*), który jest jednocześnie odpowiednikiem polskiego Numeru Identyfikacji Podatkowej i numeru PESEL. Obywatele Unii Europejskiej mogą otrzymać NIF bezpłatnie od ręki w dzielnicowych jednostkach urzędu finansowego (*Serviço de Finanças*) nadzorowanych przez Urząd Podatkowo-Celny (*Autoridade Tributária e Aduaneira*).

Warto zauważyć, że w Portugalii od 2007 r. realizowany jest program upraszczania prawa i administracji (*Simplex*), w celu zmniejszenia biurokracji i usprawnienia procedur. Podlega mu także otwieranie działalności gospodarczej, dzięki czemu większość formalności może być przeprowadzona **internetowo**. Portugalia jest jednym z wiodącym krajów jeśli idzie o szybkość zakładania firmy: wychodząc naprzeciw oczekiwaniom przedsiębiorców administracja publiczna w Portugalii uruchomiła portal internetowy, dzięki któremu firmę można założyć poniżej godziny (dokładnie w 46 minut)⁶⁰. Konkretnie informacje można uzyskać na stronie <https://bde.portaldocidadao.pt>

Nabycie udziałów w spółce zarejestrowanej w Portugalii

Nabycie udziałów w zarejestrowanej w Portugalii spółce jest możliwe na dwa sposoby: nabycie udziałów od udziałowca lub objęcie udziałów po podwyższeniu kapitału. Należy podkreślić, że prawo portugalskie nie nakłada żadnych zakazów lub nakazów związanych z liczbą oraz pochodzeniem udziałowców. W przypadku przejęć, możliwy jest wybór pomiędzy wieloma uznawanymi przez prawo rodzajami spółek.

Założenie przedstawicielstwa

Wejście na portugalski rynek jest również możliwe poprzez założenie przedstawicielstwa spółki mającej siedzibę w Polsce lub innym kraju. W Portugalii przedstawicielstwa zagranicznych spółek nie posiadają osobowości prawnej.

⁶⁰ Oficjalna strona Portugalskiej Agencji ds. Inwestycji i Eksportu (AICEP) (...)

Założenie filii jest możliwe poprzez zastosowanie jednej z dwóch procedur:

- 1) Procedury uproszczonej *On the Spot Branch* - wymaga obecności przedstawiciela podmiotu tworzącego filię,
- 2) Procedury tradycyjnej - może zostać przeprowadzona z udziałem przedstawiciela prawnego.

VIII. Sądownictwo gospodarcze

Do niedawna pomiędzy Polską, a Portugalią obowiązywała umowa w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji (zawarta w 1993 r.), jednak w myśl decyzji polskiego rządu w grudniu 2017 r. została ona wypowiedziana. Kazus portugalski to jeden z wielu umów typu **BIT** (*bilateral investment treaties*), które były i są wygaszane. Wynika to z decyzji Komisji Europejskiej według której zawieranie dwustronnych umów pomiędzy krajami UE jest sprzeczne z Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, gdyż stawiają one wybranych inwestorów w uprzywilejowanej pozycji względem innych. Daje im bowiem prawo do dochodzenia roszczeń przed **międzynarodowymi trybunałami arbitrażowymi** w razie szkody wyrządzonej przez państwo, w którym inwestycja została zrealizowana. Pomimo wygaśnięcia BITu pomiędzy Polską, a Portugalią przez kolejne **20 lat** obowiązuje okres ochronny (tzw. klauzula zachodzącego słońca) dający firmom, które zrealizowały inwestycję przed wygaśnięciem umowy prawo dochodzenia roszczeń przed sądem arbitrażowym⁶¹. Projekty inwestycyjne zrealizowane po wypowiedzeniu ww. umowy takiej możliwości już mieć nie będą, a ewentualne spory inwestycyjne będą rozstrzygane w powszechnych sądach krajowych. Funkcjonujące w Portugalii **centra arbitrażowe** zrzeszane przez ich Krajową Sieć (*Rede Nacional de Centros de Arbitragem Institucionalizada*) to instytucje mające na celu rozstrzyganie sporów gospodarczych w drodze mediacji. Lista istniejących Centrów Arbitrażowych widnieje na stronach Dyrekcji Generalnej ds. Sprawiedliwości: www.dgpj.mj.pt

⁶¹ European Commission - Press release, *Commission asks Member States to terminate their intra-EU bilateral*

investment treaties, 18 czerwca 2015

IX. System podatkowy

Głównym organem podatkowym w Portugalii jest Dyrekcja Generalna ds. Podatków (a *Direcção Geral dos Impostos*). Najważniejszymi rodzajami podatków z punktu widzenia przedsiębiorcy są:

- 1) podatek dochodowy od osób fizycznych – IRS (*Imposto sobre o Rendimento de Pessoas Singulares*),
- 2) podatek dochodowy od osób prawnych – IRC (*Imposto sobre o Rendimento de Pessoas Colectivas*),
- 3) podatek VAT – IVA (*Imposto sobre o Valor Acrescentado*),
- 4) podatek od nieruchomości – IMI (*Imposto Municipal sobre Imóveis*).

1) Podatek dochodowy od osób fizycznych - progresywna stawka IRS (*Imposto sobre o Rendimento de Pessoas Singulares*) pobierana jest raz do roku, a objęte nią osoby to rezydenci zarejestrowani w portugalskim systemie podatkowym wykazujący przychody w kraju. W myśl prawa unijnego cudzoziemiec staje się rezydentem podatkowym gdy jego pobyt na terenie innego Państwa członkowskiego przekracza **183 dni w jednym roku podatkowym**. Mimo to przepisy UE zezwalają na oddelegowanie pracownika wewnątrz wspólnoty europejskiej na okres **2 lat** (a w uzasadnionych przypadkach i na dłużej).

W Portugalii dochody podlegające opodatkowaniu uwzględniają:

- dochody z pracy na rzecz innego podmiotu,
- dochody z działalności gospodarczej i zawodowej,
- wypłacone zyski,
- dochody z tytułu najmu i sprzedaży nieruchomości,
- dochody z tytułu przyrostu majątku,
- emerytury.

Tab.9 Progresywna stawka podatku dochodowego od osób fizycznych, 2018 r.

Roczne dochody (euro)	Pułap	Stawka podatkowa
poniżej 7 091	1	14,5%
7 091 – 10 700	2	23%
10 700 – 20 261	3	28,5%
20 261 – 25 000	4	35%
25 000 – 36 856	5	37%
36 856 – 80 640	6	45%
powyżej 80 640	7	48%

Źródło: fragment tekstu uchwalonego na 2018 r. portugalskiego budżetu rządowego

Dochody znajdujące się w ostatnim pułapie i mieszczące się w przedziale 80 640–250 000 euro są dodatkowo opodatkowane **stawką solidarnościową** (taxa de solidariedade) w wymiarze 2,5%, a w przypadku dochodów przekraczających 250 000 euro w wymiarze 5%⁶².

Osoby prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą (trabalhadores independentes) podlegają obowiązkowi wystawiania uproszczonych faktur (recibos verdes) za świadczone usługi. Osoby te mogą być tymczasowo zwolnione z odprowadzania podatku VAT i zaliczek na podatek dochodowy jeśli ich łączne przychody nie przekraczają **10 tys. euro**.

2) Podatek od osób prawnych – IRC (Imposto sobre o Rendimento de Pessoas Colectivas) Stawka podatku dochodowego od osób prawnych w Portugalii jest jednolita i wynosi **21%**, z wyjątkiem archipelagu Azorów gdzie kształtuje się ona na poziomie 16,8%. Dla sektora Małych i Średnich Przedsiębiorstw (**MŚP**) stawka CIT ulega pomniejszeniu dla pierwszych 15 tys. euro dochodu do opodatkowania do poziomu 17% w Portugalii kontynentalnej, 16% na Maderze oraz 13,6% na Azorach. Dochody dla MŚP powyżej 15 tys. euro są już objęte standardową 21% stawką, raz jeszcze za wyjątkiem Azorów gdzie wynosi ona 16,8%. Dla spółek nieposiadających statusu rezydenta powszechną stawką podatkową jest **25%**. Znajduje ona zastosowanie dla dochodów z tytułu dywidend, dochodów inwestycyjnych, zysków kapitałowych, odsetek, praw autorskich, prowizji,

⁶² Oficjalna strona Zgromadzenia Republiki (Assembleia da República), tekst uchwalonego na 2018 r. portugalskiego budżetu rządowego (Orçamento do Estado 2018, Texto da Proposta de Lei n.º 100/XIII/3.ª)

wykorzystywania narzędzi i wyposażenia rolniczego, przemysłowego, handlowego lub naukowego czy świadczenia usług⁶³.

3) Podatek VAT – IVA (*Imposto sobre o Valor Acrescentado*)

W Portugalii kontynentalnej obowiązuje **podstawowa** stawka VAT w wysokości 23% (na Maderze – 22%, Azorach – 18%), stawka **pośrednia** – 13% (Madera – 12%, Azory – 9%) oraz stawka **zredukowana** – 6% (Madera – 5%, Azory – 4%). Stawka **pośrednia** ma zastosowanie do niektórych obszarów związanych z gastronomią i kulturą. Stawka **zredukowana** dotyczy okresowych publikacji, książek, produktów farmaceutycznych, zakwaterowania hotelowego, produktów rolniczych i transportu pasażerskiego⁶⁴.

4) **Podatek od nieruchomości** – IMI (*Imposto Municipal sobre Imóveis*). Stawka podatku od nieruchomości wynosi w Portugalii: 0,3-0,45% od wartości nieruchomości klasyfikowanych jako miejskie, 0,8% od wartości nieruchomości klasyfikowanych jako wiejskie i 7,5% od wartości nieruchomości zamorskich⁶⁵.

⁶³ Internetowa publikacja firmy PWC, *Tax Guide 2018*

⁶⁴ Internetowa publikacja firmy PWC, *Tax Guide 2018*

⁶⁵ Internetowa publikacja firmy PWC, *Tax Guide 2018*

X. Uczestnictwo w wielostronnych organizacjach i porozumieniach o charakterze ekonomicznym

Portugalia należy do **Unii Europejskiej** (od 1986 r.), a także jest członkiem **OECD** (1961 r.), **NATO** (1949 r.), **ONZ** (1955 r.), **Banku Światowego** (1961 r.) oraz **Rady Europy** (1976 r.)

W Portugalii swoją reprezentację posiadają różne organizacje unijne i międzynarodowe:

- przedstawicielstwo Parlamentu Europejskiego,
- przedstawicielstwo Komisji Europejskiej,
- siedziba Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa Morskiego,
- siedziba Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii,
- Europejskie centrum informacyjne im. Jacques Delors,
- przedstawicielstwo Międzynarodowej Organizacji Komisji Papierów Wartościowych,
- przedstawicielstwo Europejskiego Banku Inwestycyjnego.⁶⁶

Warto również nadmienić, że w Lizbonie mieści się siedziba powstałej w 1996 r. **Wspólnoty Państw Portugalskojęzycznych** (Comunidade dos Países de Língua Portuguesa - CPLP) zrzeszająca kraje świata, gdzie językiem urzędowym jest portugalski, tj.: Angolę, Brazylię, Republikę Zielonego Przylądka, Gwineę-Bissau, Gwineę Równikową, Mozambik, Portugalie, Wyspy Świętego Tomasza i Książęcą oraz Timor Wschodni. Gremium to z budżetem sięgającym 310 milionów euro ma za zadanie promocję,

⁶⁶ Portugalskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, European Union in Portugal

obronę, wzbogacanie i rozpowszechnianie języka portugalskiego jako nośnika kultury, edukacji, wiedzy oraz dostępu do nauki, technologii oraz popularyzacji języka portugalskiego na forach międzynarodowych. Instytucją, która realizuje zadania w zakresie dyfuzji języka i kultury portugalskiej na świecie jest Instytut Camõesa (Instituto Camões). Powstały w 1992 r. Instytut jest podległy Ministerstwu Spraw Zagranicznych Portugalii i posiada swoją obecność w kilkudziesięciu krajach na świecie. Organizacyjnie dzieli się na jednostki wspierające naukę języka (Centros de Língua Portuguesa) i promocji kultury (Centros culturais).

XI. Dwustronna współpraca gospodarcza Portugalii i Polski

Wzajemne relacje handlowo-inwestycyjne pomiędzy Portugalią, a Polską regulowane są wspólnotowymi postanowieniami zawartymi w aktach prawnych Unii Europejskiej dot. wspólnego rynku, ale również dwustronnymi umowami dot. unikania podwójnego opodatkowania (1995 r.), współpracy w zakresie turystyki (2003 r.) oraz współpracy naukowej i technicznej (2005 r.).

Wartość wzajemnej wymiany handlowej pomiędzy Polską, a Portugalią przekracza **6,8 mld zł.** dając Polsce pozytywne saldo w wymianie towarowej rzędu 740 mln zł. Warto podkreślić, że w ostatnich latach nastąpiła duża dynamika wzrostu we wzajemnych obrotach handlowych:

w 2013/2014 r. **+15,5%**, polski eksport wzrósł o 18,5%, import o 11,8% rdr,
w 2014/2015 r. **+8,8%**, polski eksport wzrósł o 9,5%, import o 8,1% rdr,
w 2015/2016 r. **+11,4%**, polski eksport wzrósł o 12,9%, import o 9,7% rdr,
w 2016/2017 r. **+14,8%**, polski eksport wzrósł o 14,2%, import o 15,6% rdr⁶⁷.

Przez ostatnie 7 lat wartość wymiany towarowej pomiędzy Polską, a Portugalią wzrosła ponad **dwukrotnie**.

Tab. 10 Wymiana towarowa pomiędzy Polską, a Portugalią, 2010-2018 r.

(w mld zł.)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Eksport	1,8	2,0	1,9	2,1	2,6	2,8	3,2	3,8
Import	1,4	1,6	1,8	1,9	2,1	2,3	2,6	3,0
Obroty	3,2	3,6	3,7	4,0	4,7	5,2	5,8	6,8
Saldo	0,5	0,3	0,2	0,2	0,4	0,5	0,7	0,7

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Platforma Analityczna SWAiD - Dziedziczne Bazy Wiedzy, Import towarów i usług według krajów

⁶⁷ Główny Urząd Statystyczny, Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2017

Największy udział w eksporcie Polski do Portugalii stanowią:

- wyroby przemysłu elektromaszynowego (38,5%),
- wyroby przemysłu chemicznego (19,6%),
- artykuły rolno-spożywcze (14,9%),
- wyroby różne (13,7%),
- wyroby metalurgiczne (4,7%),
- wyroby przemysłu drzewno-papierniczego (3,1%).

Najważniejsze towary **eksportowe**: części mebli do siedzenia, AGD (telewizory, pralki, lodówki, zmywarki), pojazdy i statki, opony, wyroby tytoniowe, mięso, pszenica, wyroby ze skóry, świece, kosmetyki, lekarstwa, maszyny cyfrowe, wyroby ceramiczne, artykuły z aluminium, klimatyzatory.

Największy udział w imporcie Polski z Portugalii stanowią:

- wyroby przemysłu elektromaszynowego (28,3%),
- artykuły rolno-spożywcze (19,1%),
- wyroby przemysłu lekkiego (16,8%),
- wyroby przemysłu drzewno-papierniczego (13,8%),
- wyroby przemysłu chemicznego (13,5%).

Najważniejsze towary **importowe**: masa celulozowa, statki i pojazdy lub części do nich, wyroby tytoniowe, odbiorniki radiowe, druty i kable, wina, owoce (głównie: gruszki, mango, pomarańcze), leki, opony, witryny i lamy chłodnicze, odzież, drzwi i okna⁶⁸.

Według Głównego Urzędu Statystycznego w 2016 r. w Polsce funkcjonowało **128 podmiotów** z kapitałem portugalskim i **186** portugalskich udziałowców⁶⁹. Wartość zobowiązań z tytułu portugalskich bezpośred-

⁶⁸ Główny Urząd Statystyczny, Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2017

⁶⁹ Główny Urząd Statystyczny, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2016 r.

nich inwestycji zagranicznych w Polsce wyniosła na koniec 2016 r. **4,51 mld zł**.⁷⁰

Portugalscy inwestorzy działający od wielu lat na polskim rynku stworzyli w naszym kraju ponad **70 tysięcy** miejsc pracy w różnych sektorach gospodarki. Poniżej przykłady najbardziej rozpoznawalnych portugalskich firm, które na trwałe zaznaczyły swoją obecność w Polsce:

- **Jerónimo Martins** - właściciel sieci sklepów „Biedronka”, zatrudnia ok. 65 tys. pracowników w Polsce, jest jednym z największych płatników podatku CIT wśród zagranicznych inwestorów w naszym kraju (powyżej 409 mln zł.⁷¹). Jerónimo Martins jest także właścicielem marek Hebe, Hebeapteki i Apteki Na Zdrowie,
- **Millennium** - siódmy największy bank w Polsce pod względem posiadanych aktywów, działający na polskim rynku od blisko 30 lat, zatrudnia ok. 6 tysięcy pracowników,
- **EDP Renováveis** - lider w branży Odnawialnych Źródeł Energii w Polsce, firma posiada największą farmę wiatrową w kraju (Margonin, woj. wielkopolskie),
- **Mota-Engil** - branża budowlana, firma zrealizowała kilkadziesiąt projektów w ramach przetargów publicznych o łącznej wartości ponad 1 mld zł.⁷² na potrzeby budowy infrastruktury drogowej w Polsce (roboty budowlane w zakresie budowy i naprawy dróg), najwięcej projektów w woj. małopolskim,
- **Colep** - branża kosmetyczna, fabryka w Kleszczowie,
- **Colquímica Adhesives** - branża chemiczna, fabryka pod Poznaniem,
- **Simoldes** - branża motoryzacyjna, fabryka w Jelczu-Laskowicach,
- **BA Glass**, branża szklarska, fabryka w Sierakowie,

⁷⁰NBP, Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce i polskie inwestycje bezpośrednie za granicą w 2016 roku

⁷¹Oficjalna strona Ministerstwa Finansów, Departament Podatków Dochodowych, 2017, Podatnicy indywidualni - stan na 1 czerwca 2018 r.

⁷²Dane z serwisu internetowego eGospodarka.pl w oparciu o informacje publikowane przez Urząd Zamówień Publicznych w Biuletynie Zamówień Publicznych, <http://www.przetargi.egospodarka.pl/>

- **Parfois** - branża odzieżowa, firma posiada sklepy w całej Polsce.

Spśród polskich inwestorów obecnych na portugalskim rynku można wymienić następujących inwestorów:

- **Asseco** – największa polska firma informatyczna. W 2015 r. firma nabyła pakiet większościowy (61,38%) portugalskiej firmy z branży IT Exictos - dostawcy rozwiązań informatycznych. Całkowita wartość transakcji wyniosła 21,5 mln euro (91,2 mln zł.)⁷³. 80% przychodów Exictos generowanych było na portugalskojęzycznych rynkach afrykańskich, tj. w Angoli, Mozambiku i na Wyspach Zielonego Przylądka. Dzięki przejściu firmy Asseco uzyskało dostęp do tych rynków poszerzając portfel obsługiwanych rynków w Afryce,
- **Inglot** – polski producent kosmetyków. Firma weszła na rynek portugalski w 2012 r., kiedy to został otwarty pierwszy sklep firmowy Inglot w Lizbonie. Sieć jest rozbudowywana na zasadzie franczyzy - obecnie produkty kosmetyczne Inglot są sprzedawane w 10 sklepach w Portugalii (Lizbona, Porto, Oeiras, Aveiro, Madera, Algarve)⁷⁴,
- **Irena Eris** – polski producent luksusowej linii kosmetyków. Irena Eris to najnowsza polska marka kosmetyków w Portugalii – weszła na tamtejszy rynek w 2017 r., poprzez nawiązanie współpracy z firmą dystrybutorską Tutinatura, za pośrednictwem której sprzedaje w Portugalii swoje produkty pod marką Dr Irena Eris Prosystem nie tylko w tradycyjnych sklepach kosmetycznych, ale również w salonach piękności i spa⁷⁵,
- **Bielenda** – polski producent kosmetyków. Bielenda jest znaną marką na portugalskim rynku obecna od 2011 r., a kosmetyki firmy można kupić w wielu sklepach. Importerem i oficjalnym dystrybutorem marki Bielenda jest również Tutinatura⁷⁶,
- **X-Trade Brokers** – jeden z większych domów maklerskich w Polsce. Spółka rozpoczęła działalność na rynku portugalskim otwierając swój

⁷³ Oficjalna strona internetowa Grupy Asseco, Raport roczny za rok zakończony dnia 31 grudnia 2015 roku

⁷⁴ Oficjalna strona internetowa firmy Inglot w Portugalii, <https://www.inglot.pt/lojas>

⁷⁵ Oficjalna strona internetowa firmy Tutinatura, Dr Irena Eria, <https://www.drirenaeris.tutinatura.pt/>

⁷⁶ Oficjalna strona internetowa firmy Tutinatura, Bielenda, <https://www.bielenda.tutinatura.pt/>

oddział w 2010 r. pod nazwą XTB Portugal⁷⁷. Na rynku portugalskim firma oferuje instrumenty pochodne CFD (kontrakt różnic kursowych).

⁷⁷ Oficjalna strona internetowa firmy XTB, <https://www.xtb.com/pt>

XII. Zachęty oraz bariery wejścia na rynek portugalski

Portugalia jest z wielu powodów atrakcyjnym rynkiem w kontekście podjęcia na nim działań eksportowych i inwestycyjnych:

1) **wspólny rynek Unii Europejskiej**: Portugalia tak jak i Polska współtworzą wspólny obszar ekonomiczny wewnątrz którego zniesionych zostało wiele barier utrudniających w przeszłości działalność gospodarczą. Wiodącymi korzyściami płynącymi z prowadzenia wymiany handlowej i inwestycyjnej w Unii Europejskiej są otwarte granice w strefie Schengen, wyeliminowane ceł i barier pozataryfowych oraz możliwość zwrotu podatku VAT za sprzedaż towarów i usług na terenie Unii. Dodatkowo, wspólne prawo unijne wymaga od państw członkowskich aby wprowadzały one jednolite przepisy prawa do swojego porządku prawnego – dzięki temu polscy eksporterzy mogą się spodziewać ram prawnych w wielu obszarach rynku w Portugalii zbliżonych do tych polskich. Do tego dochodzą inne zalety takie jak szybkie założenie firmy, sprawna rejestracja produktu przed jego wejściem na portugalski rynek itp.,

2) **Portugalia jako początek ekspansji do innych krajów portugalskojęzycznych**: Globalnie językiem portugalskim posługuje się ok. 250 mln ludzi w krajach na różnych kontynentach. Zidentyfikowanie na portugalskim rynku firm, które z uwagi na wielowiekowe relacje kolonialne dzisiaj prowadzą wymianę handlowo-inwestycyjną z takimi rynkami jak Brazylia, Angola czy Mozambik może być doskonałym wejściem na tamtejsze rynki zbytu i trafienie do szerszej grupy odbiorców,

3) **Dobrze rozwinięta współpraca między Portugalią, a Polską**: z uwagi na fakt, iż portugalscy inwestorzy są już obecni na polskim rynku od ponad 30 lat wraz z nimi do naszego kraju zawitały instytucje otoczenia biznesu ich obsługujące. Dzięki temu firmy doradcze, kancelarie prawne i inne relewantne podmioty mają swoje oddziały w obu krajach. Nie

mamy do czynienia więc z zupełnie nowym rynkiem, a z zakorzenioną już współpracą, dzięki której wiele szlaków biznesowych zostało przetartych.

4) **Popyt na polskie produkty w Portugalii:** polska przewaga konkurencyjna jest ukryta w dużym potencjale eksportowym rodzimych firm w sektorach, w których Portugalczycy nie mają wiodącej pozycji lub w których się nie specjalizują. Stąd poza sektorem rolno-spożywczym, Polska ma duże szanse zaistnieć w takich niszowych branżach jak produkcja jachtów, tworzyw sztucznych, materiałów budowlanych czy mebli.

5) **wsparcie informacyjne i doradztwo instytucjonalne:** Agencja Inwestycji i Handlu Zagranicznego Portugalii - AICEP (Agência para o Investimento e Comércio Externo de Portugal) jest rządową organizacją odpowiedzialną za wspieranie przedsiębiorców. Jej rolą jest pomoc zagranicznym inwestorom zamierzającym wejść na portugalski rynek. Poza wsparciem informacyjnym dot. szczegółowych danych makroekonomicznych i użyteczną siecią kontaktów biznesowych AICEP dysponuje wiedzą nt. dostępnych twardych narzędzi wsparcia:

- Zwolnienia podatkowe dla inwestycji produkcyjnych: wsparciem mogą zostać objęte innowacyjne inwestycje tworzące nowe miejsca pracy. Inwestorzy mogą ubiegać się o **zwolnienie z podatku CIT** w wysokości od 10 do 25% poniesionych kosztów kwalifikowanych (w tym: zakup terenu inwestycyjnego, maszyn, wyposażenia i budynków, zakup oprogramowania, koszt transferu technologii). Zwolnienie może zostać przyznane na okres do 10 lat od zakończenia realizacji inwestycji,
- Nieoprocentowane pożyczki dla inwestycji produkcyjnych: o wsparcie ubiegać się mogą duże przedsiębiorstwa realizujące inwestycje, których przedmiotem jest wdrożenie **nowych** produktów/usług lub nowych metod/procesów produkcji. Wsparcie oferowane jest w formie **nieoprocentowanej pożyczki** w wysokości do 30% wartości kosztów kwalifikowanych. W zależności od skali realizowanej inwestycji, pożyczka może zostać przekształcona w grant finansowy – do wysokości 60% kosztów kwalifikowanych,

- Zwolnienia podatkowe dla inwestycji badawczo-rozwojowych (**B+R**): inwestorzy realizujący inwestycje B+R mogą ubiegać się o zwolnienie z podatku CIT. Zwolnienia podatkowe obejmują co do zasady 32,5% wartości należnego podatku CIT, jednak w zależności od wielkości ponoszonych kosztów wymiar zwolnienia może ulec zwiększeniu – maksymalnie do kwoty **1,5 mln euro**,

- Dofinansowanie dla inwestycji B+R: dofinansowanie, w wymiarze bazowym, obejmuje 25% kosztów kwalifikowanych (w tym: koszty pracy personelu B+R; zakup usług naukowych lub doradczych; wyposażenie niezbędne do realizacji przedmiotu projektu; koszty związane z procedurą patentową). W zależności od zakresu projektu, wsparcie może ulec zwiększeniu – do maks. 65%. Wsparcie w wysokości nie przekraczającej **1 mln euro** przyznawane jest w formie grantu finansowego, a powyżej 1 mln euro 25% wsparcia stanowi nieoprocentowana pożyczka,

- Zachęty dla inwestycji tworzących nowe miejsca pracy: inwestorzy tworzący nowe miejsca pracy mogą ubiegać się o wsparcie w ramach trzech kategorii:

- **Granty stażowe** – od 447,79 euro do 601,12 euro miesięcznie, przez okres 9 miesięcy, w przypadku zatrudnienia osoby młodej lub bezrobotnej jako stażysty;

- **Granty „umowa o pracę”** – dofinansowanie w wysokości 1 263,96 euro za zatrudnienie osoby bezrobotnej na czas określony na minimum 12 miesięcy lub 3 791,88 euro za zatrudnienie takiej osoby na czas nieokreślony;

- Zwolnienie ze **składek społecznych** przez okres 3-5 lat w przypadku zatrudnienia osoby młodej szukającej pierwszej pracy lub długotrwale bezrobotnej.

Należy przy tym zaznaczyć, że jednym z celów oferowania powyższych zachęt jest przyciągnięcie inwestycji do **słabiej rozwiniętych regionów** Portugalii. Wsparcie jest dostępne dla projektów inwestycyjnych na terenie całej Portugalii, lecz w przypadku Lizbony jest ono oferowane na niższym poziomie,

· Fundusze unijne (Portugal 2020): Wsparcie dla inwestorów jest również możliwe w ramach wdrażanych w Portugalii **programów operacyjnych** UE. W sumie w ramach programów operacyjnych w obecnej perspektywie budżetowej Portugalia zagospodaruje **25 mld euro** (fundusze do wykorzystania do 2020 r.). Ze środków tych korzystać mogą osoby fizyczne i prawne, zarejestrowane i/lub płacące podatki w Portugalii, posiadające odpowiednie zasoby techniczne, finansowe i ludzkie do realizacji projektu oraz cechujące się stabilną sytuacją ekonomiczną.

1) Programy operacyjne dla **Portugalii kontynentalnej**:

Konkurencyjność i internacjonalizacja – 4,41 mld euro,

Integracja społeczna i zatrudnienie – 2,13 mld euro,

Kapitał ludzki – 3,09 mld euro,

Równowaga i skuteczność wykorzystywania zasobów – 2,25 mld euro,

Rozwój obszarów wiejskich – 3,58 mld euro,

Program operacyjny „Morze 2020” – 392 mln euro.

2) **Regionalne** programy operacyjne dla Portugalii kontynentalnej:

Północ – 3,37 mld euro,

Portugalia Centralna – 2,15 mld euro,

Alentejo – 1,08 mld euro,

Lizbona – 833 mln euro,

Algarve – 319 mln euro.

3) Programy Operacyjne dla **Autonomicznych** Regionów Madery i Azorów:

Azory – 1,14 mld euro,

Madera – 403 mln euro,

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (Azory) – 295 mln euro,

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (Madera) – 179 mln euro.

4) Program operacyjny pomocy **technicznej**: 1,13 mld euro⁷⁸.

Istnieją też pewnie **bariery** w prowadzeniu działalności gospodarczej związanej z rynkiem portugalskim:

- **opóźnienia w płatnościach** w transakcjach handlowych: w Portugalii częstym zjawiskiem jest wydłużony średni okres spłaty należności z tytułu wymiany handlowej lub zrealizowanego zlecenia. Tylko co **piąty** eksporter do Portugalii otrzymuje swoje pieniądze na czas, powszechną praktyką jest otrzymywanie płatności od portugalskich kontrahentów w terminie około miesiąca od ustalonej płatności. Według przeprowadzonych badań tylko 5,6% płatności jest realizowanych na czas, 29,8% do 10 dni po terminie, najwięcej **41,1% do 30 dni** i 23,4% powyżej 30 dni. Rozwiązaniem przed wydłużającymi się okresami spłaty jest zawarcie w umowie z portugalskim kontrahentem relevantnych kar umownych przewidzianych na taką okoliczność,
- **progresywny system podatkowy**: wysokość podatków, a zwłaszcza podatku dochodowego od osób fizycznych może być dla polskiego przedsiębiorcy ponadstandardowo wysoka. Tylko z dwoma programami podatkowymi w wysokości 18 i 32% w Polsce, w Portugalii funkcjonuje aż 7 różnych pułapów podatkowych z czego ostatni wynosi aż **48%**. Jeszcze wyższe dochody w ostatnim pułapie są dodatkowo opodatkowane **stawką solidarnościową** (taxa de solidariedade) w wymiarze 2,5% lub nawet 5% podstawy,
- **bariera językowa**: podczas gdy biegła znajomość języka angielskiego wśród Portugalczyków jest powszechna tak przy załatwianiu formalności w urzędach, analizie przepisów prawa lokalnego lub uczestnictwie w przetargach na zamówienia publiczne może być wymagana znajomość jez. portugalskiego,
- **licencje, koncesje i zezwolenia**: dostęp do rynku portugalskiego jest co do zasady wolny lecz prowadzenie działalności gospodarczej w wybranych obszarach gospodarki wymaga uzyskania zezwoleń, koncesji

⁷⁸ Polsko-Portugalska Izba Gospodarcza, Działalność gospodarcza w krajach portugalskojęzycznych, Wydanie specjalne dla uczestników Forum Polska-Portugalia-Angola-Brazylia-Mozambik, 2015

i wpisów do rejestrów. Do kategorii działalności gospodarczej, które wymagają dodatkowego zezwolenia zaliczyć można: przewóz pasażerów, budownictwo i roboty publiczne, instalacja i montaż wyposażenia gazowego, transport towarowy, prowadzenie biura podróży, pośrednictwo w handlu nieruchomościami, agencje zatrudnienia tymczasowego, prywatna ochrona osobowa, żłobki i przedszkola, ośrodki szkolenia zawodowego, pielęgniarstwo, gastronomia, kliniki weterynaryjna, opieka domowa, centra rekreacyjne.

XIII. Zamówienia publiczne

Katalog rozstrzygniętych i toczących się zamówień publicznych w Portugalii widnieje na oficjalnej stronie internetowej (<http://www.base.gov.pt/>) Instytutu Zamówień Publicznych, Budownictwa i Nieruchomości (Instituto dos Mercados Públicos, do Imobiliário e da Construção - IMPIC). Procedura całego postępowania zamówień publicznych jest realizowana elektronicznie: począwszy od internetowej publikacji ogłoszenia, poprzez komunikację pomiędzy zamawiającym a wykonawcami (odbywającą się wyłącznie za pomocą narzędzi elektronicznych), a skończywszy na składaniu ofert. Tylko zamówienia o małej wartości (**poniżej 5 tys. euro**) nie są procedowane w formie cyfrowej, a w oparciu o fakturę wystawioną przez firmę. Cała reszta zamówień jest zarządzana przy pomocy platform elektronicznych stosowanych przez **zamawiających**, a w Portugalii mogą nimi być jednostki szeroko rozumianej administracji publicznej na różnym szczeblu (rząd centralny, regiony autonomiczne, samorządy lokalne), jak i również instytuty i fundacje publiczne lub podmioty (publiczne lub prywatne) działające na podstawie praw wyłącznych lub szczególnych w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych.

Z kolei zamówienia publiczne, których wartość przekracza przewidziane progi unijne (np. duże zamówienia do branży zbrojeniowej, dostawa usług w sektorze wodnym, energetycznym, transportowym czy pocztowym powyżej 443 tys. euro, wszelkie inne zamówienia przekraczające 221 tys. euro) publikowane są również w Dzienniku Urzędowym UE (TED)⁷⁹.

Poza wspomnianymi już zamówieniami poniżej 5 tys. euro procedowanymi szybszą ścieżką istnieje jeszcze możliwość realizacji zamówienia bezpośredniego, w którym zamawiający zwraca się bezpośrednio do

⁷⁹ Oficjalna strona Unii Europejskiej, Zamówienia Publiczne, Zasady dotyczące zamówień publicznych

jednego lub większej grupy wybranych wykonawców i bezpośrednio z nimi negocjuje warunki umowy. Warunkiem jest jednak nieprzekroczenie pułapu 150 tys. euro dla robót budowlanych, 75 tys. euro dla dostaw i usług oraz 100 tys. euro dla pozostałych zamówień przewidzianych w ustawie⁸⁰.

⁸⁰ Oficjalna strona Instytutu Zamówień Publicznych, Budownictwa i Nieruchomości (Instituto dos Mercados Públicos, do Imobiliário e da Construção - IMPIC), www.impic.pt

XIV. Kultura biznesowa

Aby dobrze zrozumieć zwyczaje handlowe i kulturę biznesową portugalskich kontrahentów nie sposób nie odwołać się do wielowiekowej historii tego kraju, której dzieje ukształtowały charakter i przedsiębiorczość dzisiejszych Portugalczyków. W tym iberyjskim kraju na krańcu Europy tradycje handlowe są głęboko zakorzenione i sięgają wstecz do XIII wieku kiedy to portugalscy kupcy i rzemieślnicy rozwinęli dobrze prosperujące kontakty handlowe z Europą Północną. Na terenie Niderlandów Portugalczycy zakładali swoje firmy-przedstawicielstwa, często docierali też do Królestwa Polskiego. Zamorskie wyprawy Portugalczyków w złotym wieku odkryć geograficznych były w dużym stopniu podejmowane z punktu widzenia korzyści handlowych, a mniej religijnych czy politycznych aspiracji. Utorowały one drogę do ekspansji gospodarczej na tereny Brazylii, Afryki i Dalekiego Wschodu. Co istotne, Portugalczycy w przeciwieństwie do innych imperiów kolonialnych nie stosowali siły wojskowej jako jedynej skutecznej formy podbojów strategicznych dla nich obszarów. Została ona zastąpiona pragmatycznym i bardziej koncyliacyjnym podejściem mającym na celu najlepsze zabezpieczenie portugalskich interesów. Rewolucja Goździków w 1974 r. również pokazała, że Portugalczycy preferują rozwiązywać spory w sposób pokojowy, aniżeli przy użyciu siły. Wbrew swojemu położeniu geopolitycznemu Portugalia nie była częstym teatrem wojen, przewrotów czy rewolucji dzięki czemu lokalne tradycje przedsiębiorczości mogły przetrwać i rozwijać się w relatywnie bezpiecznym otoczeniu.

Istotnym czynnikiem przy relacjach biznesowych z portugalskimi firmami są kontakty międzyludzkie. Nawiązanie bezpośredniego kontaktu i zbudowanie zaufania z przyszłym partnerem handlowym są fundamentalne w kontekście dalszej współpracy. Taka werbalna bardziej, niż pisemna forma komunikacji jest w Portugalii powszechnie stosowana, paradoksalnie przy wspólnym posiłku w cztery oczy można osiągnąć dużo więcej, aniżeli w toku czasochłonnej wymiany korespondencji

poczty elektronicznej. W ujęciu handlowym kluczem do sukcesu na portugalskim rynku jest znalezienie wyspecjalizowanego partnera lub dystrybutora znającego specyfikę rynku i profil potencjalnych odbiorców.

XV. Przydatne kontakty

Agencja Inwestycji i Handlu Zagranicznego Portugalii (AICEP)
Agência para o Investimento e Comércio Externo de Portugal

AICEP Warszawa

Adres: ul. Ateńska 37

03-978 Warszawa

Tel.: +48 22 617 64 60

E-mail: aicep.warsaw@portugalglobal.pt

Strona: www.portugalglobal.pt

AICEP Lizbona

Adres: Avenida 5 de Outubro 101

1050-051 Lizbona

Tel.: +351 217 909 500 / +351 808 214 214

E-mail: aicep@portugalglobal.pt

Strona: www.portugalglobal.pt

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Lizbonie

Adres: Av. das Descobertas 2

1400-092 Lizbona

Tel.: +351 21 304 1410

E-mail: lizbona.amb.sekretariat@msz.gov.pl

Strona: www.lizbona.msz.gov.pl

Polsko-Portugalska Izba Gospodarcza (PPCC)

Adres: ul. Rejtana 17 lok. 32, piętro 8

02-516 Warszawa

Tel.: +48 22 400 76 60

E-mail: info@ppcc.pl

Strona: www.ppcc.pl

Portugalska Izba Handlu i Przemysłu (CCIP)

Câmara de Comércio e Indústria Portuguesa

Adres: Rua das Portas de Santo Antão 89

1150-265 Lizbona

Tel.: +351 21 322 4050

E-mail: geral@ccip.pt

Strona: www.ccip.pt

Portugalskie Stowarzyszenie Przemysłowe (AIP)

Associação Industrial Portuguesa

Adres: Praça das Indústrias

1300-307 Lizbona

Tel.: +351 213 601 021

E-mail: aip@aip.pt, geral@aip.pt

Strona: www.aip.pt

Stowarzyszenie Przedsiębiorców Portugalskich (AEP)

Associação Empresarial de Portugal

Adres: Avenida Dr. António Macedo 196

4450-617 Leça da Palmeira (Porto)

Tel.: +351 229 981 500

E-mail: aep@aepportugal.pt

Strona: www.aepportugal.pt

Zagraniczne Biuro Handlowe PAIH w Lizbonie

E-mail: lizbona@paih.gov.pl

Strona: www.paih.gov.pl

